

Sisäministeriölle

Diaarinumero: VN/36541/2024
Lausuntopalvelu

Luonnos hallituksen esitykseksi poliisilain 5 a luvun (siviilitiedustelu) muuttamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto sisäministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi poliisilain 5 a luvun (siviilitiedustelu) muuttamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi ("luonnos"). Esitämme kunnioittavasti huomiomme luonnoksesta erityisesti koskien toimituksellista lähdesuojaa, joka perustuu Suomen perustuslain 12.1 §:n sananvapaussuojaan ja turvaa etenkin jokaisen oikeutta ottaa vastaan tietoa sekä tiedotusvälineiden riippumattomuutta ja toimintavapautta.

Pääviestit

Medialiitto ehdottaa, että sisäministeriö kiinnittäisi luonnoksen jatkovalmistelussa aktiivisesti huomiota seuraaviin seikkoihin ja tekisi luonnokseen ennen varsinaisen hallituksen esityksen antamista täydennyksiä tässä lausunnossa ehdotetuin tavoin:

- Lähdesuojan turvaamiseen on kiinnitettävä huomiota jatkovalmistelussa ja varmistettava lain tasolla, että lähdesuojan alaisen viestin tietoja ei käytetä edes vahingossa. Tavoitteena tulisi olla selkeä, viranomaistyötä tukeva sääntely.
- Medialiitto ehdottaa, että luonnoksen (poliisilaki) 5 a luvun 41 §:ään (Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun, teknisen lait tarkkailun ja valtiolliseen toimijaan kohdistuvan tietojärjestelmätiedustelun keskeyttäminen) ja 41 a §:ään (Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun, teknisen lait tarkkailun ja valtiolliseen toimijaan kohdistuvan tietojärjestelmätiedustelun keskeyttäminen) sekä lakiin tietoliikennetiedustelusta 15 §:ään lisättäisiin jatkovalmistelussa uudet momentit, joissa selvästi ilmaistaisiin, että *sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvan viestin tietoja ei saa käyttää*.
- Suomen hallituksen mukaan lähdesuoja tulee varmistaa lain tasolla, kun säädetään perusoikeuksia koskevista toimenpiteistä ja rajoituksista.
- Eduskunta on kiinnittänyt aktiivisesti huomiota lähdesuojan turvaamiseen.

- Medianvapaussäädös laajensi Suomessa lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriä. Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan unionin sekä Suomen sääntely edellyttävät lähdesuojan turvaamista.
- Ehdotettu julkisuuslain salassapitoaikojen merkittävä pidennys edellyttää lähdesuojan turvaamista lain tasolla.

Luonnoksen jatkovalmistelussa tulisi varmistaa lain tasolla, että lähdesuojan alaisia tietoja ei käytetä

Medialiitto ehdottaa, että luonnoksen (poliisilaki) 5 a luvun 41 §:ää (Kuuntelu- ja katselukiellot siviilitiedustelussa) lisättäisiin jatkovalmistelussa kolmas momentti seuraavasti: *Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvan viestin tietoja ei saa käyttää muissa kuin 46 §:n tarkoittamissa tapauksissa*, ja 5 a luvun 41 a §:ään (Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun, teknisen laitetarkkailun ja valtiolliseen toimijaan kohdistuvan tietojärjestelmätiedustelun keskeyttäminen) kolmas momentti seuraavasti: *Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvan viestin tietoja ei saa käyttää.*

Luonnoksen perustelut eivät käsittele tilannetta, jossa viranomainen on kuullut tai nähnyt kuuntelu- tai katselukiellon alaisen viestinnän tietosisällön. Luonnoksessa ei käsitellä tilannetta, jossa kuuntelu- ja katselukiellon alainen viestintä on kuultu tai nähty, vaikka esimerkiksi viestin tallenteet ja tiedot sekä tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitetty ehdotetun poliisilain 5 a luvun 41 §:n, 41 a §:n tai 46 §:n vaatimalla tavalla, ja jossa viranomainen on kuitenkin omaksunut tietosisällön. Medialiitto kiinnittää sisäministeriön huomiota siihen, että luonnoksessa ei nimenomaisesti kielletä viranomaista käyttämästä suoraan tai välillisesti esimerkiksi virkamiehen ”muistiin jäänyttä” tietoa myöhemmin.

Medialiiton ehdottamien täydennysten tarkoitus olisi selkeästi kieltää esimerkiksi vahingossa viranomaiselle siirtyneen tietosisällön käyttäminen edes välillisesti myöhemmin. Täydennykset ovat linjassa hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 50/2026 vp) kirjattujen periaatteiden kanssa.

Luonnoksen poliisilain 5 a lukuun (Siviilitiedustelu) kirjatut muutokset ehdottavat viranomaisen käyttöön uusia, tehokkaita keinoja siviilitiedusteluun. Luonnoksessa viranomaiselle ehdotetut siviilitiedustelun keinot tuovat tiedustelun lähelle siviilien, yksityisten henkilöiden piiriä.

Medialiiton näkemyksen mukaan nämä uudet, tehokkaat siviilitiedustelun keinot edellyttävät selkeää ja informatiivista suojaa toimitukselliselle lähdesuojalle. Luonnoksen jatkovalmistelussa tulisi varmistaa, että lähdesuojan alaisen viestin tietoja

ei käytetä. Tavoitteena tulisi olla selkeä ja tasapainoinen sääntely, joka on informatiivinen ja ohjaa viranomaistoimintaa.

Lähdesuoja tulee turvata myös laissa tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa

Medialiitto ehdottaa, että luonnoksen (laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa) jatkovalmistelussa lisätään lakiin tietoliikennetiedustelusta 15 §:ään neljäs momentti seuraavasti: *Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvan hävitettävän viestin tietoja ei saa käyttää.*

Medialiitto kiinnittää sisäministeriön huomiota siihen, että myös laissa tietoliikennetiedustelusta tulee turvata riittävät oikeusturva- ja valvontajärjestelyt ja säätää lain tasolla rajoituksista toimivaltuuksilla saadun tiedon käytölle lähdesuojan turvaamiseksi. Luonnoksen (laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa 20 § 2 mom.) mukaan velvollisuutta ilmoittaa tietoliikennetiedustelusta ei ole, jos todistamiskiellon tai todistamatta jättämisoikeuden alainen tieto on hävitetty 9 §:n 2 momentin tai 15 §:n perusteella. Luonnoksen ehdotus on riittämätön ottaen huomioon tuoreissa hallituksen esityksessä (HE 50/2026 vp) ja perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 30/2025 vp) kirjatut kannat. Medialiiton näkemys on, että mikäli näissä ehdotetun 20 § 2 momentin tilanteissa on mahdollista, että henkilölle ei ilmoiteta tietoliikennetiedustelusta, tulee lain tasolla varmistaa, että lähdesuojan alaista tietoa ei käytetä, edes välillisesti.

Laissa tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa tai sen muutoksia käsittelevässä luonnoksessa ei nimenomaisesti kielletä viranomaista käyttämästä suoraan tai välillisesti esimerkiksi virkamiehen ”muistiin jäänyttä” tietoa myöhemmin. Medialiitto viittaa lain tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa osalta edellä esitettyihin huomioihin poliisilain 5 a luvun pykälien täydentämistarpeista.

Ehdotettu julkisuuslain salassapitoaikojen merkittävä pidennys edellyttää lähdesuojan turvaamista lain tasolla

Luonnoksen mukaan lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta ehdotetaan muutettavaksi muun muassa siten, että valtion turvallisuuden ylläpitämiseksi salassa pidettäväksi säädetyn tiedon salassapitoaika olisi 60 vuotta. Pidennys nykytilaan olisi merkittävä (35 vuotta).

Medialiitto katsoo, että tiedotusvälineiden ja toimittajien riippumattomuuden ja toimintavapauden turvaaminen sekä tasapainoinen lainsäädäntö edellyttävät lähdesuojan turvaamiseksi selkeitä rajoituksia viranomaisen toimivaltuuksilla saaman tiedon käytölle, tässä lausunnossa esitetyin tavoin.

Medialiiton näkemyksen mukaan luonnoksessa ehdotetut salassapitoaikojen pidennykset vahvistavat luonnoksessa ehdotettuja toimivaltuuksia olennaisella tavalla. Viranomaisten uusien, vahvojen toimivaltuuksien käyttöä ja toimivaltuuksilla hankittuja tietoja voidaan arvioida julkisuudessa vasta nykyistä merkittävästi pidemmän ajan jälkeen. Tämä tarkoittaa sitä, että tiedustelutoiminnan valvonnan painopiste siirtyy avoimuudesta ennakkolisiin toimenpiteisiin ja viranomaisvalvontaan. Julkisuusperiaatteen rooli tiedustelutoimivaltuuksien jälkikäteisessä kontrollissa heikkenee.

Hallituksen mukaan lähdesuoja tulee varmistaa lain tasolla, kun säädetään perusoikeuksia koskevista toimenpiteistä ja rajoituksista

Medialiitto kiinnittää sisäministeriön huomiota Suomen hallituksen selkeään kantaan, jonka mukaan muun muassa riittävien oikeusturva- ja valvontajärjestelyiden turvaamiseksi lainsäädännössä tulee säätää rajoituksista toimivaltuuksilla saadun tiedon käytölle tai muiden perusoikeuksien suojaamiseen palautuvista rajoituksista tiedonhankinnalle esimerkiksi lähdesuojan turvaamiseksi.

Tässä yhteydessä Medialiitto kiinnittää sisäministeriön huomiota hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 50/2026 vp). Tämän tuoreen hallituksen esityksen säännöskohtaisten perusteluiden mukaan ”riittävien oikeusturva- ja valvontajärjestelyiden turvaamiseksi lainsäädännössä tulee säätää myös muista menettelyllisistä takeista, esimerkiksi velvollisuudesta ilmoittaa tiedonhankinnasta tiedonhankinnan kohteelle, yksilön mahdollisuudesta erityisten oikeussuojakeinojen käyttöön ja toimivaltuuksien käytön dokumentointivelvoitteesta, samoin kuin rajoituksista toimivaltuuksilla saadun tiedon käytölle tai muiden perusoikeuksien suojaamiseen palautuvista rajoituksista tiedonhankinnalle esimerkiksi lähdesuojan turvaamiseksi”.

Hallituksen esityksessä (HE 50/2026 vp) viitataan lähdesuojan osalta perustuslakivaliokunnan tuoreeseen linjaukseen asiassa (PeVL 30/2025 vp). Perustuslakivaliokunta on todennut, että tuomioistuimen etukäteen antama lupa ei voi korvata jälkikäteistä kontrollia sellaisenaan, koska perusoikeuden rajoituksen kohde ei voi osallistua etukäteiseen päätöksentekoon (PeVL 35/2018 vp ja PeVL 36/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on myös korostanut sitä, että välttämätöntä luoda uskottavia korvaavia oikeusturvatakeita siltä osin kuin normaali muutoksenhakumenettely tuomioistuimeen ei tule kyseeseen asian luonteen vuoksi (PeVL 36/2018 vp).

Hallituksen esityksen (HE 50/2026 vp) säännöskohtaiset perustelut ohjaavat lakeja valmistelevia ministeriöitä, lakiesityksiä antavaa hallitusta ja laista päättävää eduskuntaa niiden huolehtiessa, että lähdesuoja varmistetaan lain tasolla, kun säädetään perusoikeuksia koskevista toimenpiteistä ja rajoituksista esimerkiksi viranomaisen tiedonsaanti-, tiedonhankinta- ja tarkastusoikeuksiin liittyen.

Medialiitto korostaa perustuslakivaliokunnan linjauksia riittävästä oikeusturvajärjestelystä perustuslakiuudistuksen yhteydessä (PeVM 25/1994 vp). Niiden mukaisesti on oikeusturva vaatimuksen vuoksi selvää, että säädettäessä uusista toimivaltuuksista tavallisen lain tasolla on sääntelyssä huolehdittava riittävästä oikeusturva- ja valvontajärjestelystä.

Medialiitto kiinnittää sisäministeriön huomiota siihen, että perusoikeuksiin puuttuvista toimenpiteistä ja rajoituksista säädettäessä tulee lähdesuojan turvaamisen tapahtua lain tasolla, koska tuomioistuinmenettely ei ole aina käytössä. Lisäksi lainsäädännössä säätäminen selventää viranomaisen toimivaltuuksien rajoja, kun kysymys on perusoikeuksiin puuttuvista toimenpiteistä ja rajoituksista. Selkeys on käytännössä omiaan vahvistamaan myös luottamusta viranomaisen, kuten poliisin, toimintaan.

Eduskunta on kiinnittänyt aktiivisesti huomiota lähdesuojan turvaamiseen

Medialiitto kiinnittää sisäministeriön huomiota siihen, että eduskunta on kiinnittänyt aktiivisesti huomiota lähdesuojan turvaamiseen tuoreissa lakihankkeissa. Perustuslakivaliokunta, lakivaliokunta ja talousvaliokunta ovat vahvistaneet lähdesuojaa eri tilanteissa. Medialiitto viittaa erityisesti perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 30/2025 vp., lakivaliokunnan mietintöön LaVM 12/2025 vp. ja talousvaliokunnan mietintöön TaVM22/2025 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausuntojen perusteella valiokunnan vallitseva Suomen perustuslakiin pohjautuvaa näkemys on, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslakivaliokunta on myös todennut, että lähdesuojan huomioon ottaminen lainsäädäntöä sovellettaessa ei voi nojautua pelkkiin perustelumainintoihin (PeVL 30/2025 vp.).

Lakivaliokunta on tuoreessa 5.11.2025 mietinnössään, LaVM 12/2025 vp., joka koskee hallituksen esitystä eduskunnalle EU:n poliittisen mainonnan avoimuutta ja kohdentamista koskevaa asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi, tehnyt lakiin perustuslakivaliokunnan lausunnon pohjalta viranomaisen tiedonsaantioikeutta selkeästi rajaavat kirjaukset (*Tarkastusvirastolla ei kuitenkaan ole oikeutta saada sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitettun lähdesuojan piiriin kuuluvia tietoja.*) pykäliin 3 § ja 5 §.

Talousvaliokunta on niin ikään tehnyt tuoreessa 2.12.2025 mietinnössään, TaVM 22/2025 vp., joka koskee hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta sekä turvavarastolain muuttamisesta, lakiin huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta viranomaisen tiedonsaantioikeutta selkeästi rajaavan kirjauksen (*Huoltovarmuuskeskuksella ei ole*

oikeutta saada sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvia tietoja.) pykälään 22 §.

Medianvapaussäädös laajensi lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriä

Medialiitto kiinnittää sisäministeriön huomiota siihen, että Suomea sitovan medianvapaussäädöksen 4 artikla (3. alakohta) on laajentanut lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriä Suomessa. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 22 § sisältää viittauksen medianvapaussäädökseen, mikä merkitsee sitä, että Suomessa on varmistettu, että medianvapaussäädöksen 4 artiklan mukainen lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiri on otettu sellaisenaan osaksi Suomen oikeusjärjestelmää.

Luonnoksen tarkoittamat siviilitiedustelun keinot voivat käytännössä kohdistua myös muihin henkilöihin kuin henkilöön, jonka luonnoksen 5 a luvun mukaan ”voidaan henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen taikka olosuhteiden perusteella olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan”. Tämän vuoksi lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriin laajennus tulisi ottaa huomioon asiassa. Viranomaisten toimintaa tulisi ohjata poliisilain 5 a luvun uudistuksessa selkeällä ja informatiivisella sääntelyllä.

Medianvapaussäädöksen 4 artiklan nojalla lähdesuoja suojaa muun ohella henkilöitä, joilla on säännöllinen tai ammatillinen suhde mediapalvelujen tarjoajaan (esimerkiksi lehtikustantaja) tai sen toimitukselliseen henkilöstöön ja sitä kautta mahdollisesti hallussaan tietoja, joiden perusteella journalistisia lähteitä tai luottamuksellista viestintää on mahdollista tunnistaa. Säännöllisen ja ammatillisen suhteen käsitettä on avattu medianvapaussäädöksen johdanto-osassa. Tavoitteena on välttää journalististen lähteiden ja luottamuksellisen viestinnän suojan kiertäminen ja taata yksityis- ja perhe-elämän, kodin ja viestien kunnioittaminen perusoikeuskirjan mukaisesti. Medianvapaussäädöksen sanamuodon perusteella vaikuttaa siltä, että säännöllisellä suhteella tarkoitetaan säännöllistä yksityistä suhdetta. Käsitteen piiriin olisi luettava henkilöt, jotka ovat vakiintuneessa ja jatkuvassa läheisessä suhteessa kyseisiin henkilöihin ja asuvat heidän kanssaan yhteisessä taloudessa. Kyse on toimittajien ja muiden medianvapaussäädöksessä tarkoitettujen henkilöiden läheisistä.

Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan unionin sekä Suomen sääntely edellyttävät lähdesuojan turvaamista

Suomea ja eduskuntaa velvoittaa tuore – Suomea sitova – EU-laki eli eurooppalainen medianvapaussäädös (2024/1083). Medianvapaussäädös asettaa jäsenvaltioille velvoitteen kunnioittaa ”mediapalvelujen tarjoajien tosiasiallista toimituksellista vapautta ja riippumattomuutta niiden harjoittaessa ammattiaan” (artikla 4.2). Lisäksi medianvapaussäädös korostaa lähdesuojan turvaamisen tärkeyttä (4.3 artikla). Medianvapaussäädöksen lähdesuojakirjausten tavoitteena on välttää journalististen

lähteiden ja luottamuksellisen viestinnän suojan kiertäminen ja taata yksityis- ja perhe-elämän, kodin ja viestien kunnioittaminen perusoikeuskirjan mukaisesti.

Sananvapaus ja riippumattoman tiedonvälityksen vapaus on kirjattu Suomea velvoittaviin Euroopan perusoikeuskirjaan (11 artikla) ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen (10 artikla). Sananvapaus, yleisön oikeus vastaanottaa tietoja ja tiedotusvälineiden riippumattomuus on turvattu myös Suomen perustuslaissa (12 §) ja edellä mainitussa medianvapaussäädöksessä (3 ja 4 artiklat). Myös laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (4 §) ja Julkisen sanan neuvoston Journalistin ohjeet (2 ja 13 kohdat) suojaavat tiedotusvälineiden riippumattomuutta ja lähdesuojaa.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen
toimialajohtaja, uutismedia

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 21 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,2 miljardia euroa.